

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ АГРОТЕХНОЛОГІЙ,
СЕЛЕКЦІЇ ТА ЕКОЛОГІЇ

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції

АГРОЛАНДШАФТИ: ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У ЗЕМЛЕУСТРОЇ ТА ПЛАНУВАННІ ТЕРИТОРІЙ

15 травня 2024 року

м. Полтава

Міністерство освіти і науки України
Полтавський державний аграрний університет
Сумський національний аграрний університет
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Уманський національний університет садівництва
Херсонський державний аграрно-економічний університет
Хорольський ботанічний сад
Полтавська обласна Асоціація органів місцевого самоврядування
Полтавський відділ Українського географічного товариства
ГО «Земельний фонд України»

АГРОЛАНДШАФТИ: ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ У ЗЕМЛЕУСТРОЇ ТА ПЛАНУВАННІ ТЕРИТОРІЙ

*Матеріали
Всеукраїнської науково-практичної
інтернет-конференції
Полтава, 15 травня 2024 року*

УДК 712.24:001.895:332.3:711

Рекомендовано до друку кафедрою геоматики, землеустрою та планування територій Полтавського державного аграрного університету (протокол № 10 від 22 травня 2024 року)

Редакційна колегія:

Шевчук С. М., доктор географічних наук, професор (головний редактор); Маренич М. М., доктор сільськогосподарських наук, професор; Гапон С. В., доктор біологічних наук, професор; Зось-Кіор М. В., доктор економічних наук, професор; Біда С. В., кандидат технічних наук, доцент; Нагорна С. В., кандидат сільськогосподарських наук; Чувпило В. В., кандидат наук з державного управління; Куришко Р. В., старший викладач.

Агрolandшафти: інноваційні підходи у землеустрої та плануванні територій: матеріали всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. (м. Полтава, 15 травня 2024 р.). Полтава, 2024. 129 с.

У збірнику матеріалів Всеукраїнської науково-практичної інтернет – конференції висвітлено результати досліджень та інноваційні підходи у геодезії, землеустрої, плануванні територій садово-паркових та лісових агрolandшафтів. Видання може бути корисним для викладачів закладів вищої освіти, фахівців-практиків, здобувачів вищої освіти.

За достовірність опублікованих матеріалів відповідальність несуть автори. Матеріали опубліковані у авторській редакції.

© Полтавський державний аграрний університет, 2024

ЗМІСТ

Бабарика В. Г., Погоріла Н. В. Об'єкт природно-заповідного фонду Криворудський дендропарк – особливий вид агроландшафтів.....	8
Баган А. В., Жорник І. І. Використання ІТО-півоній у ландшафтному дизайні.....	11
Білокіз А. А., Гапон С. В. Використання ГІС-технологій для об'єктів природно-заповідного фонду України.....	13
Білявський Ю. В., Білявська Л. Г. Роль та значення природного ландшафта «Цілина».....	15
Бодюк А. В. Сплачування за земельні поверхневі ресурси народу.....	19
Бражник О. А., Куришко Р. В. Застосування ГІС технологій при розробці комплексного плану територій...	21
Гапон С. В., Козуб В. І., Чубик В. І. Збагачення асортименту квітникових культур на квітниках ПДАУ сортами виду <i>Tulipa gesneriana</i> L.....	24
Гапон С. В., Осипова А. С., Мартинов К. А. Участь вищих спорових судинних рослин в створенні агроландшафтів садово-паркового господарства.....	26
Гапон Ю. В., Гапон С. В. Мохоподібні як рослинний елемент садово-паркового ландшафту.....	29
Гриценко О. Т., Шевчук С. М. Еколого-економічні підходи до просторового планування землекористування Козельщинської територіальної громади Полтавської області.....	32
Даценко Л. М., Тітова С. В., Дубницька М. В. Концептуальні підходи до відновлення агроландшафтів, постраждалих внаслідок війни.....	37
Дерев'яно В. В., Куришко Р. В. Використання геоінформаційних технологій в аграрному землеустрої.....	41
Дубовик І. І. Ризики пошкодження ґрунтів в зонах бойових дій.....	43
Жидок В. В., Коваленко Н. П. Стабілізація моху та його використання в дизайні.....	45
Канівець О. М. Ефективне управління земельними ресурсами на території України.....	49
Капінос Н. О., Анікєєнко Д. Д. Використання ГІС-технологій, як основи для проведення моніторингу земель.....	51
Клепець О. В. Використання вищих водних рослин у ландшафтному дизайні.....	54

ГІС-технологій дозволить створити графічні дані для інформаційного супроводу визначеного маршруту [5].

Відділ служби державної охорони природно-заповідного фонду в своїй роботі може використовувати таку ж систему для планування маршрутів патрулювання, відповідно отриманих даних, які відомі із джерел дистанційного зондування землі. Також можна відмічати на території ділянки, де були виявлені не санкціоновані звалища та інші порушення. На водоймах, де часто знаходять незаконні засоби лову, запис інформації про місця їх виявлення дадуть змогу проаналізувати, в яких частини водойм потрібно звернути увагу на їх пошуки. Це також буде додаткова інформація для нових співробітників [1, 2].

Наукові співробітники, вносячи результати власних спостережень з прив'язкою до території, можуть прослідкувати за скороченням чи поширенням популяцій рослин і тварин, а також їхньою динамікою, як в короткому періоді часу, так і в довготривалому проміжку.

Отже, динамічне застосування ГІС-технологій і включення невеликих систем, котрі працюють на рівні одного підприємства в загальну регіональну систему, дає можливість ухвалювати рішення по покращенню витрат на дані адміністрації об'єктів природо-заповідного фонду.

Список використаних джерел: 1. Глухонець, А. О., Морозова, Т. В., Морозов, А. В., Кобзиста, О. П., Самойленко, І. В., & Стецюк, Л. М. Використання ГІС-технологій для модернізації систем моніторингу об'єктів природно-заповідного фонду України. *Вісник Національного університету водного господарства та природокористування*. 2022. 2 (98). С. 40–54. 2. Знайомство з програмою QGIS. (б. д.). Welcome to the QGIS project! *Режим доступу*: <https://qgis.org/uk/site/about/index.html>. 3. Про заходи щодо створення електронної інформаційної системи "Електронний Уряд". Постанова Кабінету Міністрів України № 208 (2003) (Україна). *Режим доступу*: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208-2003-п#Text>. 4. Про Національну програму інформатизації. Закон України № 2807-IX (2022) (Україна). *Режим доступу*: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-20#Text>. 5. Про природно-заповідний фонд України. Закон України № 2456-XII (2024) (Україна). *Режим доступу*: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>

РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРИРОДНОГО ЛАНДШАФТА «ЦІЛИНА»

Білявський Юрій Вікторович, к.б.н., с.н.с.

Полтавський державний аграрний університет

Білявська Людмила Григорівна, д.с.-г.н., професор

Полтавський державний аграрний університет

bilyavska@ukr.net

Високі техногенні навантаження на навколишнє середовище та інтенсивне використання ґрунтового покриву досить часто є одним із головних чинників. І це, спричиняє його зміни, призводить до зменшення елементів живлення та вмісту гумусу в ґрунті.

Відомі вчені встановили, що збереження біорізноманіття видів

рослинного і тваринного світу неможливе без 10-15% заповідності [1, 2]. На даний час відсоток заповідності в Україні сягає лише 5% та поступово зменшується. Але ця мережа територій та об'єктів також розширюється. В цілому, за рахунок мінімально антропогенно порушених земель, у яких максимально представлені та поширені види тварин і рослин, що занесені до Червоної книги України. А також, рідкісні рослинні угруповання, що занесені до Зеленої книги України.

В Україні нині сформована мережа природно-заповідних територій, яка складає близько 2,3% території держави і включає природні та біосферні заповідники, національні природні парки, заказники, пам'ятки природи. До її складу увійшли найцінніші та найцікавіші ділянки природних ландшафтів з багатою флорою і фауною.

Водночас різноманіття ландшафтів загалом є природним багатством, яке має культурну, наукову та естетичну цінність. Відновлення цілісності природних екосистем відбувається за рахунок Всеєвропейської стратегії збереження біологічного і ландшафтного різноманіття. Правову основу діяльності підтримує закон України "Про природно-заповідний фонд" та інші.

"Червона книга УРСР" була заснована в Україні у 1978 році. Було включено 18 видів комах, що знаходились на грані зникнення. На території Полтавської області до числа рідкісних відносилися 42 види [3, 4]. Такий же стан був й по інших областях України. По Чернігівській області – зареєстровано 50 видів комах (з них 6 видів занесені до Червоної книги України), по Харківській області – також зареєстровано 50 видів комах й 24 вида, яким вже зникли з фауни області [5]. В Дніпропетровській області – зникли від 7 до 42% комах, У Львівській області, на грані зникнення були 30 видів комах. У країнах близького та далекого зарубіжжя відбувається відповідна ситуація.

Для охорони навколишнього середовища в Полтавській області створена мережа заповідних об'єктів: унікальних ландшафтів, лісових, степових, лучних, болотяних масивів, рідкісних і зникаючих видів рослин і тварин. Раніше, на території Полтавщини було зареєстровано 169 заповідних об'єктів, у т. ч. 17 державного значення. Серед них: 10 заказників, 10 заповідних урочищ, 16 парків і дендропарків [3].

Інтенсивне освоєння земель в Полтавській області призвело до зменшення території захисних смуг, перелогів, ярів, балок, де перебувають первинні залишки дикої ентомофауни. Значна розораність земель Полтавщини має суттєвий вплив на розвиток шкідливих організмів і пригнічення корисних комах, чисельність яких постійно скорочується. Тому питання створення і збереження „цілинних” ділянок на сьогодні надзвичайно актуальне. Чисельність шкідливих комах зростає й цьому сприяють зростання забур'яненості полів, порушення сівозмін та окремих елементів технології вирощування польових культур.

Від розв'язання цих проблем буде залежати сталий розвиток в Україні та умови позитивного екологічного функціонування ґрунтів і ґрунтового покриву.

Перший дослід природного ландшафту «Цілина» був закладений у 1893

році (виповнилося 130 років) на території найстарішого Полтавського дослідного поля (м. Полтава, Полтавської губернії) [6]. В науковій установі ведуться близько десяти довготривалих наукових дослідів. Й це – другий в Україні за тривалості дослід після довготривалого експерименту – «Беззмінний посів озимого жита» (1884 р.). Дослід „Полтавська цілина” розташований за наступними координатами: 49 град., 36 мін. північної широти та 34 град., 33 мін. східної довготи. Ґрунти – темно-сірі опідзолені, важкосуглинисті. Ґрунтоутворююча порода – лес, рихла, неслювата порода палево-жовтого кольору, збагачена на карбонати кальцію та магнію еолового походження. Механічний склад – суглинок з великим вмістом мулу. «Цілина» характеризується різко виявлена цупка дернина (в шарі 10-13 см), підвищеним вмістом органічної речовини, зернистою структурою, значною міцністю та високою родючістю.

Після приєднання цієї ділянки до власності Полтавського дослідного Поля, вона також, довгий час не використовувалася в землеробстві та постійно знаходилася під природною рослинністю. Площа під дослідом – 0,4 га.

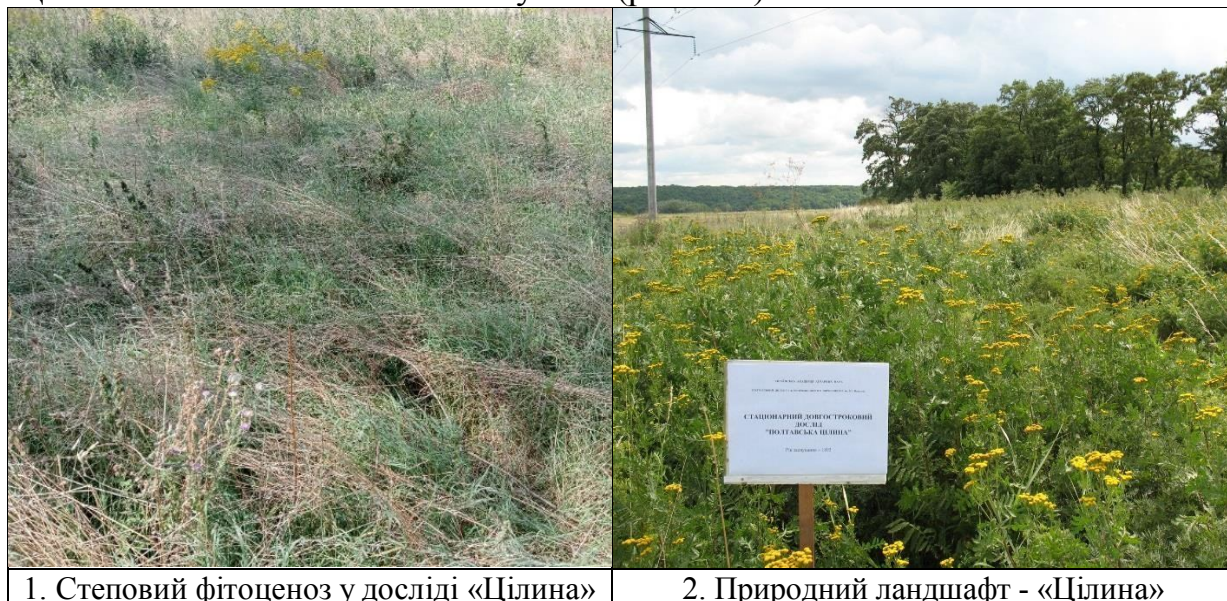
Мета проведення дослідів: вивчити особливості багаторічного беззмінного формування агроландшафту (ентомофауна, патогенний комплекс, різноманіття різнотрав'я). За час досліджень на протязі вегетаційного періоду проводили облік і визначали склад бур'янів, облік та спостереження за чисельністю шкідливих комах в досліді та їх шкідливість на посівах сільськогосподарських культур, які розташовані поблизу цього дослідів. Визначали склад мікроорганізмів та відмічали зміни серед представників корисної ентомофауни, які склалися в залежності від погодних умов і багаторічного впливу рослинного покриву в цьому агроландшафті.

За час проведення наукових досліджень не проводили оранку цілини, внесення гербіцидів та засобів захисту рослин у боротьбі з комплексом шкідників та хвороб. Проводились спостереження за травостоем (фітоценоз) і визначалась продуктивність природних трав. Облік зеленої маси і сіна визначали за допомогою загальноприйнятої методики, приймали до уваги тип ґрунту та рослинний матеріал відібраних зразків.

У досліді “Полтавська цілина”, під дією природних факторів впродовж цього довготривалого періоду, постійно змінювався склад рослинного покриву (сегетальна рослинність) та родючість ґрунту (його рівень та рН).

Зміни клімату в бік потепління поступово формують степовий фітоценоз. Так, склад рослинного покриву (до 80-х років минулого століття) в основному був сформований багаторічними бобовими травами. Крім цього відмічали рослини подорожника середнього, синяка звичайного, березки польової, буркуну лікарського, осоту польового, цикорію дикого, триреберника непахучого, фіалки польової та вероніки трилисної. З 80-х років, почав активно формуватися степовий фітоценоз. В ньому переважали злакові трави – стоколос безостий, мишій сизий, плоскуха звичайна, метлюг звичайний. Завжди на ділянці були присутні пижмо звичайне, звіробій звичайний, парило звичайне, підмаренник духмяний, тонконіг бульбистий, суниця лісова, вика волохата, молочай лозяний, осоти та ін.

На даний час (2018-2023 рр.), перелік видів вищих рослин на ділянці «Цілина» включає 78-80 найменувань (рис. 1-2).

Середній багаторічний врожай зеленої маси складає 21 т/га, а сіна – 8,5 т/га. За період із 1980 по 1991 рр. урожай зеленої маси був на рівні 14-38 т/га (у середньому 26 т/га). Сіна – в межах 4,5-20 т/га (у середньому 12,3 т/га); за період 1992-2002 рр., відповідно, 12,3-23,0 т/га (у середньому 17,7 т/га) та 4,8-8,8 т/га (у середньому 6,8 т/га). Останнім часом спостерігається тенденція до поступового збільшення урожайності зеленої маси та сіна. Вміст гумусу в ґрунті поступово збільшується за роками. Наявність межників на полях установи та важкодоступних природних ділянок сприяє підвищенню чисельності популяцій хижих комах, які мігрують на поля просапних культур і регулюють чисельність шкідливих організмів у агрофітоценозах. Євротопні види комах також можуть мігрувати з сільськогосподарських полів у природні екосистеми (головним чином у трав'яні), змінюючи трофічні взаємовідносини.

Отже, ці маленькі природні ландшафти можна розглядати як резервації комах, як хижих, так й корисних. Проведені розкопки встановили наявність у ґрунті личинок різних видів коваликів, хрущів та жужелиць. Найчастіше на дослідній ділянці спостерігаються особини клопа-черепашки, довгоносиків, попелиці, трипсів, листкових бліх, цикадок, жужелиць, брухусів, коників, джмелів, сонечка, трав'яних та квіткових клопів, павуків та ін.

Дослід “Полтавська цілина” – унікальний ентомологічний мікрозаповідник. За час знаходження цієї ділянки на прилеглих полях різко збільшилася чисельність корисних видів ентомофауни. Відмічено значну частку джмелів, які є незамінними запилювачами багаторічних трав та інших с.-г. культур. Тому створювання таких мікрозаповідників цілком реальна, корисна і головне практично без затратна справа. Крім того, вони є важливим компонентом інтегрованого захисту рослин і необхідним заходом поліпшення фітосанітарного стану довкілля та агроландшафтів.

Список використаних джерел: 1. Заповідна справа в Україні: Навч. посібн. / За

загальною редакцією М. Д. Гродзинського, М. П. Стеценка. К., 2003. 306 с. 2. Шмандій В. М., Солошич І. О. Управління природоохоронною діяльністю: Навч. посібн. К.: Центр навч. літ-ри, 2004. 296 с. 3. Кудрицький А. В. та ін. Полтавщина. Енциклопедичний довідник. К.: Українська енциклопедія. 1992. С. 5–7. 4. Скляр В. Є., Вовк А. М. Охороняємі та рідкісні види комах Полтавської області. Тези доп. IV з'їзду Українського ентомологічного товариства. Харків, 1992. С. 153–154. 5. Солодовнікова В. С., Бортенева О. Ф., Білокін Г. С. Сучасний стан генофонду комах (Insecta) на Харківщині. Тези докл. IV з'їзду УЕТ. Харків, 1992. С. 158–159. 6. Білявський Ю. В., Білявська Л. Г., Сокирко М. П. 130 років довгостроковому дослідженню «Цілина». *Сучасні аспекти і технології у захисті рослин* : матеріали IV Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. (м. Полтава, 28 листопада 2023 р.). Полтава: ПДАА, 2023. С. 12–14.

СПЛАЧУВАННЯ ЗА ЗЕМЕЛЬНІ ПОВЕРХНЕВІ РЕСУРСИ НАРОДУ

Бодюк Адам Васильович, к.е.н., с.н.с.

Науково-дослідного закладу «Ресурси», Київ
g2030@ukr.net

Науковці Планету Земля розглядають як планетарну одиницю Сонячної системи [1, с. 7]; вивчають її як місце проживання людей та джерело задоволення всіх їх потреб [1, с. 93], розробляють теорію землелогії як синтез наук про землю [1, с. 7] і т. д.

У статті 1. Земля – основне національне багатство Земельного кодексу України зазначено: «1. Земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави».

Земля слугує невід'ємною і основною умовою та джерелом засобів для життя людей, функціонування процесів суспільного виробництва, існування та використання за потребами населенням надр, ґрунтів, атмосферного повітря, поверхневих і підземних вод, рослинного та тваринного світу.

Досліджувати землю та її надра можна за різними підходами, зокрема як природний ресурс, як засіб виробництва, у статистиці і динаміці, у фінансово-економічних аспектах, як фіскальний ресурс і т. д.

До актуальних належать проблеми оптимізації й наукового обґрунтування чинного оподаткування процесів і об'єктів землекористування.

У Податковому кодексі України визначено: «14.1.147. плата за землю – обов'язковий платіж у складі податку на майно, що справляється у формі земельного податку або орендної плати за земельні ділянки державної і комунальної власності».

Але ж у Статті 6. Поняття податку та збору Податкового кодексу України визначено:

«6.1. Податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету або на єдиний рахунок, що справляється з платників податку відповідно до цього Кодексу».

Отже, плата за землю не належить до безумовних, бо користування земельними ділянками за різних площ здійснюється за різними вигодами, зокрема сільськогосподарськими, промисловими.